

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

სახელმწიფო იმუნიტეტი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების პროცესში

სტატია შეეხება სახელმწიფო იმუნიტეტის როლის შესწავლას ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების პროცესში. სტატიაში განხილულია საერთაშორისო საინვესტიციო დავების მოგვარების შესახებ კონვენციის ეფექტიანობა სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ შიდა და საერთაშორისო კანონმდებლობის ფონზე. სტატიაში ჩამოყალიბებულია ანგლო-ამერიკული და ფრანგული სამართლის სისტემის მიდგომები გაეროს 2004 წლის კონვენციასთან ერთად. აღნიშნული თემატიკის ფარგლებში გაანალიზებულია საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისი დებულებები.

საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება, ICSID კონვენცია, სახელმწიფო იმუნიტეტი.

1. შესავალი

თანამედროვე გლობალური ეკონომიკის პირობებში სულ უფრო მეტად იზრდება საერთაშორისო კერძო გარიგებების რიცხვი, რომელთა მხარეებს კერძო სუბიექტებთან ერთად წარმოადგენენ სახელმწიფოები, ან სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობით შექმნილი საწარმოები. ასეთი გარიგებების ზრდამ განაპირობა საერთაშორისო საარბიტრაჟო დავების მატებაც, რაც განპირობებულია არა მხოლოდ ეკონომიკური ფაქტორებით, არამედ არბიტრაჟის პროცედურული მოქნილობით დავის სასამართლო წესით გადაწყვეტასთან შედარებით.¹

საერთაშორისო საარბიტრაჟო დავის განხილვის საბოლოო მიზანია მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება. თუმცა, სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებისას მოგებული კერძო მხარე, ხშირ შემთხვევაში, წინააღმდეგობას აწყდება სახელმწიფო იმუნიტეტის სახით. პრობლემის სიმწვავის საილუსტრაციოდ მიზანშეწონილია სირთულეების მოყვანა, რომლის გადალახვა დღემდე უწევთ იუკოსის ყოფილ აქციონერებს, 2014 წლის ივლისში ჰააგის მუდმივმოქმედი საარბიტრაჟო სასამართლოს მიერ, მათ სასარგებლოდ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების რუსეთის ფედერაციის მთავრობის წინააღმდეგ აღსრულების პროცესში.²

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ *Brazil David R.*, International Commercial Arbitration Involving a State Party and the Defense of State Immunity, American Review of International Arbitration, Vol. 22, 2011, 241.

² *Hulley Enterprises Limited (Hulley) v. the Russian Federation, Yukos Universal Limited (YUL) v. the Russian Federation, Veteran Petroleum Limited (VPL) v. the Russian Federation*, (Final Awards) PCA Case №AA226, AA227, AA228, 18/07/2014, <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw3279.pdf>> [18.06.2020]; *Croissant G.*, Recent developments in the Yukos saga see assets in Belgium belonging to Russia unfrozen, 27/06/2017, <<https://www.arbitrationlinks.com/recent-developments-in-the-yukos-saga-see-assets-in-belgium-belonging-to-russia-unfrozen>> [18.06.2020]; *Knowls B., Moyeed K., Lamprou N.*, The USD 50 billion Yukos Award overturned – Enforcement becomes a game of Russian Roulette, 13/05/2016, <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/05/13/the-us50-billion-yukos-award-overturned-enforcement-becomes-a-game-of-russian-roulette/>>, [20.06.2020]; *Bucki K., Poloni F.*, The Yukos Case: Former Shareholders Lose their Legal Battle in France but continue the War, 04/12/2017, <<https://www.august-debouzy.com/en/blog/1092-the-yukos-case-former-shareholders-lose-their-legal-battle-in-france-but-continue-the-war>> [20.06.2020].

იმ პირობებში, როდესაც სახელმწიფოები თავს არიდებენ საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულებას სახელმწიფო იმუნიტეტის საფუძველზე, სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს ქმედითი საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტების არსებობა, რომელიც უზრუნველყოფს, ერთი მხრივ, კერძო მხარის სასარგებლოდ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებას და, მეორე მხრივ, სახელმწიფოს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის სუბიექტის, სუვერენული ინტერესების დაცვას.

სწორედ საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებისა და კერძო უცხოური ინვესტიციების ხელშეწყობის მიზნით შეიქმნა კონვენცია სახელმწიფოებსა და სხვა სახელმწიფოების მოქალაქეებს შორის საინვესტიციო დავების მოგვარების შესახებ (შემდგომში - კონვენცია),³ რომელიც შემუშავებულია რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკის აღმასრულებელი დირექტორების მიერ და არეგულირებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებსა და სხვა ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მოქალაქეებს – კერძო ინვესტორებს, შორის წამოჭრილი საინვესტიციო დავების გადაჭრას კონსილიაციისა და არბიტრაჟის წესით, სპეციალურ საერთაშორისო საარბიტრაჟო ინსტიტუტში – საინვესტიციო დავების მოგვარების საერთაშორისო ცენტრში (შემდგომში – ცენტრი).⁴ კონვენცია გამორჩეული საერთაშორისო მექანიზმია, რადგან ქმნის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების ყოვლისმომცველ და თვითკმარ რეჟიმს, რომელიც ავტონომიურია და დელოკალიზებული ეროვნული სასამართლო კონტროლისგან, რითაც განსხვავდება „უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ“ 1958 წლის ნიუ იორკის კონვენციისგან (შემდგომში - ნიუ-იორკის კონვენცია).⁵

კონვენციის თანახმად მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების (შემდგომში - ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება) ცნობასა და აღსრულებასთან დაკავშირებით იურისდიქციისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხი გადაჭრილია, რადგან ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მიერ ცენტრის იურისდიქციაზე თანხმობა გულისხმობს ხელშემკვრელი სახელმწიფოების სასამართლოების იურისდიქციაზე თანხმობასაც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების პროცესში,⁶ თუმცა, მაინც აქტუალურია კონვენციის მიერ შემოთავაზებული ცნობისა და აღსრულების ეფექტიანობის საკითხი და აღსრულების დამაბრკოლებელ გარემოებად ისევ და ისევ რჩება აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი, რადგან კონვენცია აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხის გადაწყვეტას ანდობს აღმასრულებელი ქვეყნის შიდა კანონმდებლობას.⁷ სახელმწიფო იმუნიტეტის მარეგულირებელი წესები კი სხვადასხვა სახელმწიფოში განსხვავებულია.⁸

საკითხი აქტუალურია საქართველოსთვის, ვინაიდან საერთაშორისო არბიტრაჟი სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს საქართველოშიც, განსაკუთრებით, საინვესტიციო დავების სფეროში. დღევანდელი მდგომარეობით, საქართველოს საკანონმდებლო რეგულაცია სახელმწიფო იმუნიტეტის კუთხით არის „ეპიზოდური“, სწორედ აქედან გამომდინარე, საარბიტრაჟო

³ Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States (“ICSID Convention”), 575 UNTS, 1965, 159.

⁴ Preamble, Introduction ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 160, art. 1.1.

⁵ Reed L., Paulsson J., Blackaby N., Guide to ICSID Arbitration, Kluwer Law International, 2010, 181.

⁶ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1129.

⁷ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 54.3.

⁸ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1154.

გადაწყვეტილებების ცნობასა და აღსრულებაში სახელმწიფო იმუნიტეტის როლის განხილვა მნიშვნელოვანი და აქტუალურია.

სტატიის მიზანია შედარებითი ანალიზის საფუძველზე განისაზღვროს ზემოხსენებული პრობლემების ძირითადი არსი სახელმწიფო იმუნიტეტის სამომავლო საკანონმდებლო რეგულაციისთვის, საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების კუთხით კონვენციასთან მიმართებით.

2. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების საბოლოო და შესასრულებლად სავალდებულო ძალა

კონვენციის თანახმად ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესრულების ვალდებულება წარმოიშობა მისი გამოტანის მომენტიდან.⁹ ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება თვითშესრულებადია და მოგებულ მხარეს არ სჭირდება დამატებით სხვა მოქმედებების განხორციელება ამ მიზნით.¹⁰ აღნიშნულს უზრუნველყოფს კონვენციის 53-ე მუხლი, რომელიც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას მხარეებისთვის შესასრულებლად სავალდებულო ძალის მქონედ აცხადებს და თითოეულ მხარეს აკისრებს მისი შესრულების ვალდებულებას.¹¹

ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება დამოუკიდებელია არბიტრაჟის ადგილსამყოფელი ქვეყნის სასამართლო კონტროლისგან,¹² იგი არ ექვემდებარება გასაჩივრებას ან სამართლებრივი დაცვის სხვა საშუალებას, გარდა კონვენციით დადგენილი წესისა.¹³ აღნიშნული ხაზს უსვამს ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების საბოლოობასა და ICSID არბიტრაჟის დელოკალიზებულობას, ასევე, კონვენციის ამომწურავ და ავტონომიურ ხასიათს, რაც აქცევს მას გამორჩეულ და ჭეშმარიტად საერთაშორისო მექანიზმად საინვესტიციო არბიტრაჟში.¹⁴

მხარეების მიერ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესრულების ვალდებულება დამოუკიდებელია ნებისმიერი სააღსრულებო წარმოებისგან. მეტიც, კონვენციის 54-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი სააღსრულებო ღონისძიებების გატარების მოთხოვნის აუცილებლობა მხარის მიერ წარმოიშობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მოვალე მხარე საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას არ ასრულებს ნებაყოფლობით.¹⁵

მხარის მიერ გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა, თუნდაც სააღსრულებო წარმოებისას წარმოშობილი წინააღმდეგობის შედეგად, კონვენციით ნაკისრი სამართლებრივი ვალდებულებების

⁹ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1111.

¹⁰ Alexandrov S. A., *Enforcement of ICSID Awards: Articles 53 and 54 of the ICSID Convention*, *International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.)*, Oxford, 2009, 325.

¹¹ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 53.1.

¹² Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1103.

¹³ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 53.1; კონვენცია ითვალისწინებს მხოლოდ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების დამატებას, შესწორებას, განმარტებას, გადასინჯვას და გაუქმებას კონვენციის: 49.2, 50, 51 და 52 მუხლების შესაბამისად.

¹⁴ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1103.

¹⁵ იქვე, 1106.

ბის დარღვევად მიიჩნევა.¹⁶ შესაბამისად, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მხარე-სახელმწიფო კონვენციის 55-ე მუხლით გათვალისწინებული აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტით სარგებლობს, იგი მაინც არ თავისუფლდება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესრულების ვალდებულებისგან. შედეგად, სახელმწიფო იმუნიტეტის საფუძვლით საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა მიიჩნევა მხარე-სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დარღვევად.¹⁷

მხარის მიერ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შეუსრულებლობის შემთხვევაში, შესრულების უზრუნველსაყოფად კონვენციით განსაზღვრულია ორი გზა.¹⁸ პირველი გულისხმობს კონვენციის 54-ე მუხლით დადგენილი ცნობისა და აღსრულების წარმოების წამოწყებას ინვესტორის ან მასპინძელი სახელმწიფოს წინააღმდეგ.¹⁹ ხოლო მეორე გზა ითვალისწინებს ინვესტორის სახელმწიფოს მიერ მასპინძელი სახელმწიფოს წინააღმდეგ კონვენციის 27-ე და 64-ე მუხლებით დადგენილი დიპლომატიური დაცვის ზომებისადმი ან მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოსათვის მიმართვას.²⁰ თუმცა, ზემოხსენებული მუხლებით განსაზღვრული შედეგების დადგომის გარდა, ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობამ შესაძლოა, ასევე, უარყოფითად იმოქმედოს საერთაშორისო თანამეგობრობაში მასპინძელი სახელმწიფოს მდგომარეობაზე საერთაშორისო დაფინანსების გაგრძელების, ან სხვა ინვესტიციების შემოდინების კუთხითაც.²¹

3. ცნობა და აღსრულება²² 54-ე მუხლის თანახმად

54-ე მუხლის პირველი ნაწილი კონვენციით დადგენილი ცნობისა და აღსრულების ავტომატური მექანიზმის საფუძველს წარმოადგენს.²³ თუ კონვენციის 53-ე მუხლი მხოლოდ დავის მხარეთა ვალდებულებას შეეხება, 54-ე მუხლი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრუ-

¹⁶ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1106.

¹⁷ იხ. MINE v. Guinea, ICSID Case №ARB/84/4, Interim Order №1 of 12 August 1988, para. 25, <<https://jsumundi.com/en/document/other/en-maritime-international-nominees-establishment-v-republic-of-guinea-interim-order-1-friday-12th-august-1988>> [07.02.2020]; Mitchell v. DR Congo, ICSID Case №ARB/99/7, Decision on the Stay of Enforcement of the Award of 30 November 2004, 20 ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, 2005, 598.

¹⁸ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1108.

¹⁹ იქვე.

²⁰ Broches A., Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 294.

²¹ Mitchell v. DR Congo, ICSID Case №ARB/99/7, Decision on the Stay of Enforcement of the Award of 30 November 2004, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 20, 2005, 598.

²² კონვენციის ოფიციალურ ინგლისურ ტექსტში 54-ე მუხლის პირველ და მეორე ნაწილში გამოყენებულია სიტყვა „enforcement“, ხოლო მესამე ნაწილში - სიტყვა „execution“ მაშინ, როცა ტერმინოლოგიური განსხვავება არ გვხვდება ასევე ოფიციალური ფრანგული და ესპანური ტექსტების 54-ე მუხლში. პროფესორ შროიერის აზრით, ტექსტებს შორის ტერმინოლოგიური შეუსაბამობა მიზანშეწონილია სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ 1969 წლის ვენის კონვენციის 33-ე მუხლის მე-4 ნაწილის საფუძველზე გადართვას და ტერმინები „enforcement“ და „execution“ ერთი და იმავე მნიშვნელობით იქნას გამოყენებული. იხ. Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1136; ქართულად „enforcement“ და „execution“ ითარგმნება როგორც „აღსრულება“. შესაბამისად, ტერმინების გასამიჯნად წინამდებარე ნაშრომში „enforcement“ ითარგმნილი იქნება როგორც - „აღსრულება“, ხოლო „execution“, როგორც - „იძულებითი აღსრულება“.

²³ Reed L., Paulsson J., Blackaby N., Guide to ICSID Arbitration, Kluwer Law International, 2010, 182.

ლების ვალდებულებას აკისრებს კონვენციის ყველა ხელშემკვრელ სახელმწიფოს.²⁴ კერძოდ, ყოველი ხელშემკვრელი სახელმწიფო ვალდებულია კონვენციის თანახმად გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება ცნოს შესასრულებლად სავალდებულო ძალის მქონედ და აღასრულოს ამ გადაწყვეტილებით დაკისრებული ფულადი ვალდებულება თავის ტერიტორიაზე ისე, როგორც ამ სახელმწიფოში სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება.²⁵

შესაბამისად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოს აკისრია ორი ვალდებულება: ცნოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება შესასრულებლად სავალდებულოდ და აღასრულოს გადაწყვეტილებით დაკისრებული ფულადი ვალდებულება. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება გათანაბრებულია ადგილობრივი სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებასთან ორივე შემთხვევაში, რაც წარმოადგენს კონვენციის ძირეულ აზრს და გულისხმობს იმას, რომ თუ ადგილობრივი სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება აღსრულებადია, ამ სახელმწიფოში ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაც ექვემდებარება აღსრულებას.²⁶

კონვენციით მხოლოდ ფულადი ვალდებულების აღსრულების დაკისრება განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაკისრებული არაფულადი ვალდებულების რომელიმე ფორმა შესაძლოა გათვალისწინებული არ იყოს იმ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს კანონმდებლობით, სადაც აღსრულება მოითხოვება, ხოლო ფულადი ვალდებულების აღსრულებას, სავარაუდოდ, ყველა სამართლებრივი სისტემა ითვალისწინებს.²⁷

ზემოაღნიშნული არ გამორიცხავს მხარისათვის არაფულადი ვალდებულების შესრულების დაკისრების უფლებას, თუმცა, ტრიბუნალმა ასევე უნდა გაითვალისწინოს ამ უკანასკნელის შესრულების შეუძლებლობა კონკრეტულ შემთხვევაში და უზრუნველყოს მისი ფულადი ალტერნატივით ჩანაცვლება, გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შეუსრულებლობის შემთხვევაში.²⁸

3.1. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გადასინჯვის დაუშვებლობა

მხარე, რომელსაც სურს ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ტერიტორიაზე მოითხოვოს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა ან აღსრულება, უნდა წარადგინოს ამ სახელმწიფოს კომპეტენტურ სასამართლოში, ან ამ მიზნით სახელმწიფოს მიერ დასახელებულ სხვა უფლებამოსილ ორგანოში, გენერალური მდივნის მიერ დამონმებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ასლი.²⁹ მნიშვნელოვანია, რომ კომპეტენტურ სასამართლოს ან ორგანოს ევალება მხოლოდ სა-

²⁴ *Reed L., Paulsson J., Blackaby N.*, Guide to ICSID Arbitration, Kluwer Law International, 2010, 182.

²⁵ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 54.1.

²⁶ *Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 316-317; იხ. ასევე, The History of the ICSID Convention, Documents Concerning the Origin and the Formulation of the Convention, Vol. 2, Part 2, 1968, 889, <<https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/History%20of%20ICSID%20Convention%20-%20VOLUME%20II-2.pdf>> [15.03.2020].

²⁷ *Cane G.*, The enforcement of ICSID Awards: Revolutionary or Ineffective, The American Review of International Arbitration, Vol. 15, 2004, 456; ასევე, *Carias-Borjas S.*, Recognition and Enforcement of ICSID Awards: The Decision of the French *Cour de Cassacion* in *SOABI v. Senegal*, The American Review of International Arbitration, Vol. 2, 1991, 359; *Broches A.*, Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States of 1965, Explanatory Notes and Survey of its Application, Yearbook of Commercial Arbitration, №18, 1993, 703-704.

²⁸ *Schreuer C. H.*, Non-Pecuniary Remedies in ICSID Arbitration, 20 Arbitration International, 2004, 332.

²⁹ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 54.2.

არბიტრაჟო გადაწყვეტილების ნამდვილობის შემოწმება, რაც გამორიცხავს სასამართლო კონტროლის განხორციელებას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების პროცესზე. შესაბამისად, ადგილობრივ ორგანოებს არ აქვთ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების არსებითად გადასინჯვის, ან ტრიბუნალის იურისდიქციის და საარბიტრაჟო წარმოების სამართლიანად და კანონის შესაბამისად ჩატარების შემოწმების უფლებამოსილება.³⁰ ამით კონვენცია განსხვავდება არა-ICSID-კონვენციური გადაწყვეტილებებისგან, რომლებიც შეიძლება გადასინჯოს ადგილობრივი კანონმდებლობის ან შესაბამისი საერთაშორისო შეთანხმებების საფუძველზე, მაგალითად, ნიუ-იორკის კონვენცია, რომელიც ადგენს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველებს.³¹

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გადასინჯვის დაუშვებლობა კონვენციის გამორჩეული თავისებურებაა. თუმცა, როგორც სასამართლო პრაქტიკიდან ჩანს, სასამართლოებმა ბოლომდე ვერ გააცნობიერეს ამგვარი უფლებამოსილების არქონა.³² მაგალითად, საქმეზე ბენვენუტი და ბონფანტი კონგოს წინააღმდეგ³³ პარიზის პირველი ინსტანციის სასამართლომ ეგზეკუატურას³⁴ გაცემისას გამოიკვლია ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესაბამისობა ფრანგულ სამართალსა და საჯარო წესრიგთან კონვენციის მოთხოვნათა სანინააღმდეგოდ.³⁵ ასევე, საქმეზე სობი სენეგალის წინააღმდეგ³⁶ საფრანგეთის საკასაციო სასამართლო იძულებული გახდა შეეხსენებინა სააპელაციო სასამართლოსთვის, რომ კონვენციის 53-ე და 54-ე მუხლებით გათვალისწინებული რეჟიმი გამორიცხავდა საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით განსაზღვრული პროცედურების გამოყენებას ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებისას.

³⁰ იხ. *MTD Equity Sdn Bhd & MTD Chile SA v. Republic of Chile*, ICSID Case №ARB/01/7, Decision on the Respondent's Request for a Continued Stay of Execution of 1 June 2005, para 31, <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0545.pdf>> [07.04.2020]; *CMS Gas Transmission Company v. Argentine Republic*, ICSID Case №ARB/01/8, Decision on the Argentine Republic's Request for a Continued Stay of Enforcement of the Award of 1 September 2006, para 40, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C4/DC505_En.pdf> [07.04.2020]; *Parra A.*, The Enforcement of ICSID Arbitral Awards, 24th Colloquium on International Arbitration, Paris, November 2007, <https://www.arbitration-icca.org/media/4/39889320043113/media012144885278400enforcement_of_icsid_awards.pdf> [19.03.2020].

³¹ კონვენციის 52-ე მუხლი ჩამოთვლის ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველებს ცენტრის ფარგლებში სპეციალურად შექმნილი ad hoc კომისიის მიერ. აღსანიშნავია, რომ 52-ე მუხლით გათვალისწინებული რამდენიმე საფუძველი ემთხვევა ნიუ იორკის კონვენციის მე-5 მუხლით განსაზღვრულ აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველებს. დამატებით იხ. *The New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards* ("New York Convention"), 330 UNTS, 1958, 38, Art. 5; *Sempra Energy International v. Argentine Republic*, ICSID Case №ARB/02/16, Decision on the Argentine Republic's Request for a Continued Stay of Enforcement of the Award of 5 March 2009, 7, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C8/DC991_En.pdf> [09.04.2020]; *Sicard-Mirabal J., Derains Y.*, Introduction to Investor-State Arbitration, Kluwer Law International, 2018, 243-245.

³² *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1141.

³³ *Benvenuti & Bonfant v. Congo*, ICSID Case №ARB/77/2, Decisions of Tribunal de Grande Instance, Paris of 23/12/1980, 13/01/1981, 1 ICSID Reports, 1993, 368.

³⁴ exequatur – (ლათ); ფრანგული ტერმინი, რაც ნიშნავს სასამართლოს მიერ გამოცემულ სამართლებრივ აქტს (დადგინდება, განჩინება, გადაწყვეტილება), ქვეყანაში უცხო სახელმწიფოს საარბიტრაჟო-სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ. ფრანგული სამართლის თანახმად, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება აღსრულებადი შეიძლება გახდეს მხოლოდ შესაბამისი სასამართლოს მიერ ეგზეკუატურის გაცემის შემდეგ. იხ. *Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 316-318.

³⁵ იხ. *Delaume G. R.*, France: Court of Appeals of Paris Judgement Concerning Recognition and Enforcement of Award in Context of ICSID Convention, ILM Vol. 20, №4, 1981, 877-882.

³⁶ *SOABI v. Senegal*, ICSID Case №ARB/82/1, Decision of Cour de Cassation, Paris, 11 June 1991, 2 ICSID Reports, 1994, 341.

არგენტინაში კი, ქვეყნის ხელმძღვანელი პირების მიერ შემოთავაზებულ იქნა, რომ ადგილობრივ სასამართლოებს მინიჭებოდათ ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების გადასინჯვის უფლებამოსილება არგენტინაში მისი ცნობისა და აღსრულების მოთხოვნის შემთხვევაში.³⁷

3.2. საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა

საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა გულისხმობს გადაწყვეტილების ავთენტურობისა და მისი კანონით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგების ოფიციალურ დადასტურებას.³⁸ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობის პროცედურა ქვეყნების მიხედვით განსხვავებულია, თუმცა, როგორც აღინიშნა, ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობის შემთხვევაში ადგილობრივი სასამართლოს ან ამისათვის სპეციალურად განსაზღვრული ორგანოს უფლებამოსილება შეზღუდულია მხოლოდ გადაწყვეტილების ნამდვილობის შემოწმებით და ადგილობრივი კანონმდებლობის საფუძველზე ცნობაზე უარის თქმა დაუშვებელია.³⁹

ცნობის შედეგად ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება იქნის პრეიუდიციულ (res judicata) ძალას⁴⁰ და ქმნის აღსრულების კანონიერ საფუძველს.⁴¹

აღსანიშნავია, რომ ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობის ვალდებულება ვრცელდება მთლიანად საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაზე, განსხვავებით აღსრულების ვალდებულებისგან, რომელიც შემოიფარგლება მხოლოდ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაკისრებული ფულადი ვალდებულების აღსრულებით.⁴²

მნიშვნელოვანია, გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან ცნობისა და იძულებითი აღსრულების ეტაპები, რაც გამორიცხავს ცნობის პროცედურაში კონვენციის 55-ე მუხლით გათვალისწინებული აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის გამოყენებას. შესაბამისად, აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი არ შეიძლება გახდეს ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობის დამაბრკოლებელ გარემოებად და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება პრეიუდიციულ ძალას იძენს, მიუხედავად აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის არსებობისა.⁴³ აღნიშნული დაადასტურა ad hoc კომიტეტმა საქმეზე კარდასოპულოს და ფუხს საქართველოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შეჩერების გადაწყვეტილებაში,⁴⁴ რომლის თანახმადაც, კონვენციის 54-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი აღსრულების გამარტივებული და ავტომატუ-

³⁷ *Uchkanova I., Temnikov O.*, Enforcement of Awards Under the ICSID Convention – What Solutions to the Problem of State Immunity?, ICSID Review, Vol. 29, №1, 2014, 191-192; *Marzorati O. J.*, Enforcement of Treaty Awards and National Constitutions (The Argentinian Cases), Business Law International, Vol. 7, 2006, 239.

³⁸ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1128.

³⁹ იქვე, *Cane G.*, The enforcement of ICSID Awards: Revolutionary or Ineffective, The American Review of International Arbitration, Vol. 15, 2004, 445-446.

⁴⁰ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1128.

⁴¹ *Delaume, G. R.*, ICSID Arbitration in Practice, International Tax and Business Law, Vol. 2, 1984, 74.

⁴² *Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 316.

⁴³ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1129.

⁴⁴ *Ioannis Kardassopoulos and Ron Fuchs v. Georgia*, ICSID Case №ARB/05/18 and ARB/07/15, Decision of the ad hoc Committee on the Stay of Enforcement of the Award of 12 November 2010, para 30, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C63/DC3354_En.pdf> [16.06.2020].

რი სისტემა არ არის დაკავშირებული სასამართლოს მიერ კონვენციის 54-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების მიზნით გამოტანილი განჩინებით განსაზღვრულ სააღსრულებო ღონისძიებებთან. თუმცა, სასამართლო პრაქტიკაში შეინიშნება ცნობისადმი 54-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ავტომატური რეჟიმის დარღვევა და აღნიშნული ნორმის არაერთგვაროვანი ინტერპრეტაცია.⁴⁵ მაგრამ ისიც მნიშვნელოვანია, რომ საფრანგეთის სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებმა დაადგინა ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებას შორის განსხვავება და ცნობის ეტაპზე აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის გამოყენების დაუშვებლობა ისევე, როგორც ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით ცნობის საფუძვლების შემოწმების გამორიცხვა.⁴⁶

4. აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი

4.1. აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი და ICSID კონვენცია

კონვენციის 54-ე მუხლის მესამე პუნქტის თანახმად, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების იძულებითი აღსრულება რეგულირდება სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებასთან დაკავშირებით იმ ქვეყნის მოქმედი შიდა კანონმდებლობით, რომლის ტერიტორიაზეც მოითხოვება აღსრულება. კონვენციის 55-ე მუხლი კი ადგენს, რომ 54-ე მუხლი არ უნდა იქნას განმარტებული როგორც გადახვევა ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მოქმედი კანონმდებლობიდან, რომელიც ეხება ამ ან სხვა უცხო სახელმწიფოს აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტს.

55-ე მუხლი კონვენციის აქილევსის ქუსლად მიიჩნევა.⁴⁷ სხვა მხრივ საარბიტრაჟო წარმოების ეფექტიანი მექანიზმი თავის სუსტ მხარეს ავლენს, როდესაც საქმე შეეხება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაკისრებული ფულადი ვალდებულების უშუალო აღსრულებას, რადგან კონვენცია არ ავალდებულებს ხელშემკვრელი მხარეების სასამართლოებს, აღასრულონ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებები, თუ ეს ეწინააღმდეგება სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ ადგილობრივ კანონმდებლობას.⁴⁸

⁴⁵ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1130; Davin S., *Enforcement of ICSID Awards in the United States: Should the ICSID Convention be Read As Allowing a 'Second Bite at the Apple'?*, *New York University Journal of International Law and Politics*, Vol. 44, 2016, 1274-1275; *Benvenuti & Bonfant v. Congo*, ICSID Case №ARB/77/2, Tribunal de Grande Instance, Paris 13/01/1981, 1 ICSID Reports, 1993, 369; *Benvenuti & Bonfant v. Congo*, Cour d'appel, Paris, 26/06/1981, 1 ICSID Reports, 369.

⁴⁶ *SOABI v. Senegal*, Cour d'appel, Paris, 05/12/1989, 2 ICSID Reports, 1994, 337; *SOABI v. Senegal*, Cour de cassation, 11/06/1991, 2 ICSID Reports, 1994, 341; *Benvenuti & Bonfant v. Congo*, Cour d'appel, Paris, 26/06/1981, 1 ICSID Reports, 369; Ziade N. G., *Some Recent Decisions in ICSID Cases*, *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*, Vol. 6, Issue 2, 1991, 21-24.

⁴⁷ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1153; Gerlich O., *State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achilles' Heel of the Investor-State Arbitration System?*, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 26, №1, 2015, 47-99; Bjorklund A. K., *Symposium: Arbitration and National Courts: Conflict and Cooperation: Sovereign Immunity as a Barrier to the Enforcement of Investor-State Arbitral Awards: The Re-Politicization of International Investment Disputes*, *American Review of International Arbitration*, Vol. 21, 2010, 236.

⁴⁸ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1154.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ სახელმწიფოთა კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა განსხვავებულია, მაინც შესაძლებელია საერთო საფუძვლების გამოყოფა ამ საკითხისადმი სახელმწიფოთა მიდგომაში.⁴⁹

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ ადგილობრივი კანონმდებლობები ისევე, როგორც ზოგიერთი ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკა, რომლებსაც არ აქვთ ერთიანი კანონი სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ, მხოლოდ კომერციული მიზნით გამოყენებულ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ ქონებაზე არ ავრცელებს იმუნიტეტს.⁵⁰ ამასთან, ხშირია, როდესაც მოითხოვება სპეციალური კავშირის არსებობა აღსასრულებლად მისაქცევ ქონებასა და იმ დავის საგანს შორის, რომელიც საფუძვლად დაედო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას,⁵¹ რაც მნიშვნელოვნად აფერხებს ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულებას, რადგან ნაკლებ სავარაუდოა, რომ მასპინძელმა ქვეყანამ კომერციული ქონება განათავსოს სხვა ქვეყანაში, რომელიც შეიძლება თავის ტერიტორიაზე განხორციელებულ ინვესტიციებთან იყოს დაკავშირებული.⁵²

აშშ-ის კანონში „უცხოური სუვერენული იმუნიტეტების შესახებ“ (შემდგომში – აშშ-ს კანონი) 1988 წელს საარბიტრაჟო გამონაკლისის დამატებამ, მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აშშ-ში აღსრულებას.⁵³ მართალია, საარბიტრაჟო გამონაკლისიც მოითხოვს, რომ აღსასრულებლად მისაქცევი ქონება გამოყენებული იყოს აშშ-ში კომერციულ საქმიანობაში, მაგრამ აღნიშნული ნორმა არ მოითხოვს სპეციალური კავშირის არსებობას ქონებასა და იმ დავის საგანს შორის, რომელიც საფუძვლად დაედო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას. ამ შემთხვევაში, აშშ-ს კანონი უფრო ხელსაყრელ გარემოს ქმნის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების მიმართ სასამართლოს გადაწყვეტილებებთან შედარებით.⁵⁴

ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების აღსრულების საკითხი ჩიხში შედის, როდესაც საქმე ეხება სპეციალურად დაცულ ქონებას, როგორცაა, ცენტრალური ბანკის აქტივები, სამხედრო და დიპლომატიური ქონება.⁵⁵ როგორც წესი, ეს აქტივები დაცულია აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტით და გამონაკლისები მათზე არ ვრცელდება.⁵⁶

⁴⁹ იქვე, 1156; იხ. *Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 33-34.

⁵⁰ *Cane G.*, The enforcement of ICSID Awards: Revolutionary or Ineffective, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 15, 2004, 453; *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1159-1168.

⁵¹ *Bernini G., Van den Berg A.*, The Enforcement of Arbitral Awards Against States: The Problem of Immunity from Execution, Contemporary Problems in International Arbitration, *Lew J. (ed.)*, 1987, 364; *Van Blankenstein A.*, Enforcement of an Arbitral Award against a State: With Whom Are We Dealing?, *The Flame Rekindled – New Hopes for International Arbitration*, *Muller S., Mijs W. (eds.)*, 1993, 159; *Schreuer C. H.*, State Immunity: Some Recent Developments, VIII Hersh Lauterpacht Memorial Lecture Series, Cambridge, 1988, 134.

⁵² *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1166.

⁵³ The Foreign Sovereign Immunities Act of the United States of 1976 (FSIA), 15 ILM 1388 (1976); a 1988 amendment, 28 ILM 396 (1989).

⁵⁴ 28 USC §1610(a)(6), ILM 398 (1989); *Delaume G. R.*, Enforcement of State Contract Awards: Jurisdictional Pitfalls and Remedies, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 8, Issue 1, 1993, 42.

⁵⁵ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1168.

⁵⁶ იხ. 28 USC §1611, 15 ILM 1391 (1976); The United Kingdom State Immunity Act of 1978 (SIA), 17 ILM 1123 (1978), Sec. 16 (1)(2); *AIG Capital Partners Inc. and another v. Republic of Kazakhstan (National Bank of Kazakhstan Intervening)*, High Court, Queen’s Bench Division (Commercial Court), 20 October 2005, [2005] EWHC 2239 (Comm), 11 ICSID Reports 118; *LETCO v. Liberia*, United States District Court, District of Columbia, 16 April 1987, 2 ICSID Reports 390; *Van den Berg A. J.*, Recent Enforcement Problems under the New York and ICSID Con-

4.2. იმუნიტეტზე უარის თქმა

პრობლემა, რომელსაც ინვესტორი სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებისას აწყდება, აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის სახით, შეიძლება გადაიჭრას საარბიტრაჟო შეთანხმებით სახელმწიფოს მიერ აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმით.⁵⁷ ნიშანდობლივია, რომ კონვენციის ნევრობა არ განიმარტება როგორც აღსრულებისგან იმუნიტეტზე ნაგულისხმევი უარის თქმა.⁵⁸

სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ კანონმდებლობა მოიცავს სხვადასხვა ნორმებს აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმის შესახებ. როგორც აშშ-ის კანონით, ისე გაერთიანებული სამეფოს კანონით აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმა აღსრულებისგან იმუნიტეტის ერთ-ერთი გამონაკლისია.⁵⁹ თუმცა, აშშ-ის კანონში საარბიტრაჟო გამონაკლისის დამატების შემდეგ, ბუნდოვანია უარის თქმის გამონაკლისის როლი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან მიმართებით.⁶⁰ აშშ-ის კანონი, ასევე, უნიკალურია იმით, რომ იგი აღსრულებისგან უარის თქმას ადგენს კომერციულ საქმიანობაში გამოყენებულ სახელმწიფო ქონებაზე,⁶¹ თუმცა, კომერციული საქმიანობით დაკავებული უცხო სახელმწიფოს უწყების ან ინსტიტუციის ქონების მიმართ იმუნიტეტზე უარის თქმა შესაძლებელია ნებისმიერ ქონებაზე.⁶² მიუხედავად ამისა, სახელმწიფო უწყების ან ინსტიტუციის კომერციული საქმიანობით დაკავების მოთხოვნით აზრი ეკარგება აღნიშნულ დებულებას.⁶³

აშშ-ის კანონისგან განსხვავებით, გაერთიანებული სამეფოს კანონი „სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებო (შემდგომში – გაერთიანებული სამეფოს კანონი) არ აკეთებს აპელირებას ქონების კომერციულ დანიშნულებაზე და ადგენს აღსრულებისგან იმუნიტეტზე წერილობითი ფორმით გამოსატულ უარის თქმას სახელმწიფო ქონების მიმართ.⁶⁴ აღსრულებისგან იმუნიტეტზე პირდაპირი უარის თქმა ასევე გათვალისწინებულია სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ

ventions, Arbitration International, Vol. 5, Issue 1, 1989, 12-13; *Broches A., Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 2, Issue 2, 1987, 324-334; *Choi S.*, Judicial Enforcement of Arbitration Awards Under the ICSID and New York Conventions, N.Y.O. Journal of International Law & Politics, Vol. 28, 1995-1996, 184-186; *Franzoni, D. B.*, Enforcement of ICSID Awards in the United States, Georgia Journal of International and Comparative Law, Vol. 18, 1988, 101; *Kahale, G. III.*, Enforcing an ICSID Arbitral Award, International Financial Law Review, Vol. 6, 1987, 40.

⁵⁷ *Barbosa F. S.*, The Enforcement of International Investment Arbitral Awards: Is there a better way?, Revista Brasileirade Arbitragem, Vol. 6, Issue 21, 2009, 32-34.

⁵⁸ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1173; შეად., *Turck N. B.*, French and US Courts Define Limits of Sovereign Immunity in Execution and Enforcement of Arbitral Awards, Arbitration International, Vol. 17, Issue 3, 2001, 327-343.

⁵⁹ 28 USC §1610 (a)(1); SIA, Sec 13 (4).

⁶⁰ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1174.

⁶¹ იქვე, იხ. *Af-Cap, Inc v. Chevron Overseas (Congo) Ltd*, 475 F3d 1080, 1087 (9th Cir. 2007); აღნიშნულ საქმეზე აშშ-ს მე-9 ოლქის სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სახელმწიფოს უარი იმუნიტეტზე, რომელიც შეეხება მთელს მის კუთვნილ ქონებას, არ არის ნამდვილი.

⁶² 28 USC §1610 (b)(1), 15 ILM 1391 (1976).

⁶³ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1184.

⁶⁴ SIA, Sec 13(4), 17 ILM 1126 (1978).

ევროპული კონვენციითა (შემდგომში – ევროპული კონვენცია)⁶⁵ და გაეროს კონვენციით „სახელმწიფოთა იურისდიქციული იმუნიტეტებისა და მათი ქონების შესახებ“ (შემდგომში – გაეროს კონვენცია).⁶⁶ ორივე შემთხვევაში უარის თქმა არ არის დამოკიდებული აღსასრულებლად მისაქცევი სახელმწიფო ქონების კომერციულ თუ არაკომერციულ ბუნებაზე, რაც ქმნის იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ ზოგადი უარის თქმა აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უნდა განიმარტოს, როგორც არაკომერციულ ქონებაზე გავრცელებადი.⁶⁷

აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმის ეფექტიანობა სპეციალურად დაცულ ქონებასთან დაკავშირებით კიდევ უფრო სადავოა.⁶⁸ მაგალითად, აშშ-ის კანონით იმუნიტეტზე უარის თქმის წესი არ ვრცელდება სამხედრო და დიპლომატიური ქონების მიმართ.⁶⁹ ასევე, განსაკუთრებული დაცვის ქვეშაა ცენტრალური ბანკის ქონება, თუმცა, უცხო სახელმწიფო უფლებამოსილია პირდაპირი უარი თქვას აღსრულებისგან იმუნიტეტზე აღნიშნულ აქტივებთან დაკავშირებით.⁷⁰

მსგავსი რეგულირება აქვს გაერთიანებული სამეფოს კანონსაც ცენტრალური ბანკის ქონების მიმართ.⁷¹ რაც შეეხება დიპლომატიურ ან სამხედრო ქონებას, სადავოა, შესაძლებელია თუ არა აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმა.⁷² მხოლოდ ავსტრალიის კანონი ადგენს ცალსახად, რომ სამხედრო და დიპლომატიურ ქონებაზე შეიძლება გავრცელდეს იმუნიტეტზე უარის თქმა.⁷³ ნიშანდობლივია, რომ გაეროს კონვენცია სამხედრო, დიპლომატიური და ცენტრალური ბანკის ქონებაზე უშვებს აღსრულებისგან იმუნიტეტზე უარის თქმას, მიუხედავად იმისა, რომ მათ არ მიიჩნევენ კომერციულ ქონებად და სპეციალური დაცვის რეჟიმის ქვეშ აქცევს.⁷⁴

სასამართლოების მიერ, როგორც წესი, არც იურისდიქციისგან იმუნიტეტზე უარის თქმა და არც საარბიტრაჟო შეთანხმების დადება არ მიიჩნევა აღსრულებისგან იმუნიტეტზე ნაგულისხმევ უარის თქმად.⁷⁵

აღსრულებისგან იმუნიტეტზე პირდაპირი უარის თქმა ხელს შეუწყობდა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ნებაყოფლობით აღსრულებას.⁷⁶ ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ დებულე-

⁶⁵ European Convention on State Immunity of 1972 (European Convention), ETS 74, 11 ILM 470 (1972); იხ. ასევე, *Reinisch A.*, European Court Practice Concerning State Immunity from Enforcement Measures, *European Journal of International Law*, Vol. 17, 2006, 805.

⁶⁶ United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2004 (UN Convention), UN General Assembly, A/59/508, მიღებულია 02/12/2004, ჯერ არ არის ძალაში, https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/English_3_13.pdf [17.09.2020].

⁶⁷ European Convention, 11 ILM 478, (1972), Art. 23; UN Convention, UN General Assembly, A/59/508, Art. 19 (a).

⁶⁸ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1174.

⁶⁹ 28 USC §1611 (b)(2), 15 ILM 1391 (1976).

⁷⁰ 28 USC §1611 (b)(1), 15 ILM 1391 (1976).

⁷¹ SIA, Sec 14(3), 17 ILM 1126 (1978).

⁷² იქვე, Sec. 16 (1)(2), 17 ILM 1127 (1878).

⁷³ The Australian Foreign States Immunity Act of 1985, 25 ILM 722 (1986), Art. 31(4).

⁷⁴ UN Convention, 44 ILM 803 (2005), Art. 21.

⁷⁵ იხ. *Sornarajah M.*, *The Settlement of Foreign Investment Disputes*, Kluwer Law International, 2000, 298-299; *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1175; *Bernini G., Van den Berg A.*, *The Enforcement of Arbitral Awards Against States: The Problem of Immunity from Execution*, *Contemporary Problems in International Arbitration*, *Lew J. (ed.)*, 1987, 364.

⁷⁶ *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1179.

ბა უარის თქმის შესახებ იყოს ზოგადი, და არ იყოს გამიზნული მხოლოდ ერთ კონკრეტულ ქვეყანაში აღსრულებაზე.⁷⁷ უარის თქმის მიუხედავად ვინაობა განმარტების თავიდან ასაცილებლად, მიზანშეწონილია, რომ იგი შეიცავდეს ჩანაწერს ყველა ტიპის ქონების, მათ შორის სახელმწიფოს კუთვნილი საბანკო ანგარიშების შესახებ, მიუხედავად იმისა, ეს ანგარიშები დიპლომატიური წარმომადგებლობების სახელზეა თუ არა. ასევე, დათქმა, მიზანშეწონილია, შეიცავდეს ჩანაწერს ცენტრალური ბანკის ქონების შესახებ.⁷⁸

რა თქმა უნდა, უარის თქმის დათქმის შინაარსზე მოლაპარაკების შედეგად უნდა შეჯერდნენ მხარეები, თუმცა სადავოა, რამდენად იქნება სახელმწიფო თანახმა თავისი აქტივების იმუნიტეტის მოხსნაზე.⁷⁹

5. კონვენცია და საქართველო

საქართველოსთვის კონვენცია 1992 წლის 6 სექტემბრიდან შევიდა ძალაში, მაგრამ საქართველოს პარლამენტს დღემდე არ მიუღია კონვენციის განმახორციელებელი კანონმდებლობა. შესაბამისად, ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების მიმართ გამოიყენება „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესი.⁸⁰ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი ჩამოთვლის ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლებს,⁸¹ რომლებიც ნიუ-იორკის კონვენციით გათვალისწინებული საფუძვლების იდენტურია⁸² მაშინ, როცა კონვენცია ადგენს ცნობისა და აღსრულების ავტომატურ რეჟიმს, რომელიც გამოირიცხავს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შიდა კანონმდებლობასთან შესაბამისობის შემოწმებას.⁸³ შედეგად, ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებისას საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს კონვენციის მოთხოვნებით და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მხოლოდ გადაწყვეტილების ნამდვილობის შემოწმებით შემოიფარგლოს. აღნიშნული დათქმის მიუხედავად, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომლის პრაქტიკაში აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მხოლოდ ერთი გადაწყვეტილებაა, დაარღვია კონვენციის ფუნდამენტური მოთხოვნა.⁸⁴

კერძოდ, 2009 წლის 8 ოქტომბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო განჩინება, რომლითაც ცნო და აღსრულებას დაუქვემდებარა საქართველოს ტერიტორიაზე საქმეზე არეს ინტერნაციონალი და შპს მეტალჯეო საქართველოს წინააღმდეგ 2008 წლის 28 თებერვალს ICSID ტრიბუნალის მიერ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება,⁸⁵ რომლითაც სა-

⁷⁷ Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A., *The ICSID Convention: A Commentary*, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1179-80.

⁷⁸ იქვე, 1180-81.

⁷⁹ იქვე.

⁸⁰ საქართველოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, №19-20, 29/04/1998, 73¹ მუხლი.

⁸¹ საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, სსმ, №13, 02/07/2009 45-ე მუხლის პირველი პუნქტი.

⁸² New York Convention, 330 UNTS, 1958, 38, Art. 5.

⁸³ ICSID Convention, 575 UNTS, 1965, 194, Art. 54 (2).

⁸⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე № ა-1858-შ-53-09.

⁸⁵ Ares Internationales S.r.l. and MetalGeo S.r.l. v. Georgia, ICSID case ARB/05/23, Award of 28 February 2008. აღნიშნული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება არ არის გასაჯაროებული მხარეთა მოთხოვნის საფუძველზე. ტრიბუნალის სამართლებრივი დასაბუთებიდან ამონარიდები იხ. Yannaca-Small K., *Case Excerpts*,

ქართველოს დაეკისრა შპს „არეს ინტერნაციონალისა“ და შპს „მეტალჯეოსათვის“ მიყენებული ზარალის ფულადი კომპენსაცია.⁸⁶ აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდში ჯერ კიდევ მოქმედებდა საქართველოს კანონი „კერძო არბიტრაჟის შესახებ“, რომელიც არ ითვალისწინებდა საქართველოს ფარგლებს გარეთ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებას.⁸⁷ შესაბამისად, განჩინების გამოტანისას, სასამართლომ იხელმძღვანელა „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონის 68-ე და 69-ე მუხლებით, რომელთაგან 68-ე მუხლი შეეხება უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობას და ჩამოთვლის ცნობაზე უარის თქმის საფუძვლებს.⁸⁸ შედეგად, უზენაესმა სასამართლომ კონვენციის 54-ე მუხლის მოთხოვნათა სანინაალმდეგოდ შეამოწმა ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების შესაბამისობა შიდა კანონმდებლობით დადგენილ უცხო ქვეყნის გადაწყვეტილებათა ცნობის საფუძვლებთან, რაც სასამართლოს მიერ კონვენციით განსაზღვრული უფლებამოსილების ამკარა გადამეტებაა.

საბოლოოდ, სასამართლომ განჩინებით დაადგინა: „ცნობილ იქნეს საქართველოს ტერიტორიაზე და დაექვემდებაროს აღსრულებას“ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება.⁸⁹ მნიშვნელოვანია, რომ განჩინებაში სასამართლო არ მსჯელობს არც იძულებითი სააღსრულებო წარმოების თაობაზე და არც აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის თაობაზე, რაც შესაბამისობაშია კონვენციის 54-ე მუხლთან.⁹⁰ შედეგად, სასამართლო მიჯნავს ერთმანეთისგან 54-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით დადგენილ ცნობისა და აღსრულების პროცედურას 54-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული იძულებითი აღსრულების პროცედურისგან.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების პრაქტიკა ძალიან მწირია და სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხი საერთოდ არ ფიგურირებს მასში. საქართველოს წინააღმდეგ დღემდე ცენტრში რეგისტრირებულ საარბიტრაჟო საქმეთაგან ორ საქმეზე მიმდინარეობს საარბიტრაჟო წარმოება,⁹¹ ხოლო რვა დასრულებულია.⁹² უმეტეს შემთხვევაში საარბიტრაჟო

Ares Internationales S.r.l. and MetalGeo S.r.l. v. Georgia, (ICSID case ARB/05/23): Introductory Note, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 23, Issue 1, 2008, 186-188.

⁸⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ა-1858-შ-53-09.

⁸⁷ ცერცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი, თბ., 2008, 42, <<http://www.jtconsulting-geo.com/uploads/library/-Ia.pdf>> [21.09.2020]; საქართველოს კანონი „კერძო არბიტრაჟის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, №17-18, 05/05/1997, ძალადაკარგულია, 19/06/2009.

⁸⁸ საქართველოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“, პარლამენტის უწყებანი, №19-20, 29/04/1998, 73¹ მუხლი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე № ა-1858-შ-53-09.

⁸⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ა-1858-შ-53-09.
⁹⁰ იქვე.

⁹¹ Gardabani Holdings B.V., Inter RAO UES PJSC, Telasi JSC v. Government of Georgia, Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, State Service Bureau Ltd (ICSID Case №ADM/18/1 and SCC Case №V2018/039); Gardabani Holdings B.V. and Silk Road Holdings B.V. v. Georgia (ICSID Case №ARB/17/29).

⁹² Ioannis Kardassopoulos v. Georgia (ICSID Case №ARB/05/18); Ares International S.r.l. and MetalGeo S.r.l. v. Georgia (ICSID Case №ARB/05/23); Ron Fuchs v. Georgia (ICSID Case №ARB/07/15); Zhinvali Development Ltd. v. Republic of Georgia (ICSID Case №ARB/00/1); Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia (ICSID Case №ARB/08/7); Karmer Marble Tourism Construction Industry and Commerce Limited Liability Company v. Georgia (ICSID Case №ARB/08/19); Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia (ICSID Case №ARB/09/22); Bidzina Ivanishvili v. Georgia (ICSID Case №ARB/12/27).

წარმოება შეწყვეტილია და საქმე მორიგებითაა დასრულებული, ან დავაზე გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხი ასევე მორიგებითაა დასრულებული.⁹³

უცხო სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების საქართველოს ტერიტორიაზე ცნობისა და აღსრულების საქმეს ქართული სასამართლო პრაქტიკა არ იცნობს.

თავის მხრივ, საქართველოს კანონმდებლობა არ იცნობს სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ კანონს, განსხვავებით, მაგალითად, აშშ-სა და გაერთიანებული სამეფოსაგან. საქართველო არ არის არც ევროპული კონვენციის და არც გაეროს კონვენციის წევრი. თუმცა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (შემდგომში – სსკ) ადგენს, რომ „სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეული სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობენ ისევე, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირები. სახელმწიფოს ან ადგილობრივი თვითმმართველის უფლებამოსილებებს ამ დროს ახორციელებენ მისი ორგანოები ისე, რომ ისინი არ არიან იურიდიული პირები.“⁹⁴ კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში სახელმწიფოს შეიძლება იურიდიული პირებიც წარმოადგენდნენ.⁹⁵ ამ დროს მნიშვნელობა არ აქვს, კერძო თუ საჯარო სამართლის იურიდიული პირი იქნება იგი, რადგან სსკ-ის თანახმად, საჯარო სამართლის იურიდიული პირები კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობენ ისე, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირები.⁹⁶ აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული კანონმდებლობა აღიარებს შეზღუდული სახელმწიფო იმუნიტეტის დოქტრინას, რომლის თანახმადაც სახელმწიფოზე იმუნიტეტი ვრცელდება მხოლოდ იმ ქმედებებზე, რომლებიც ხორციელდება საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში.⁹⁷ თუმცა, ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულებისას იურისდიქციისგან იმუნიტეტის საკითხი არ დგება, რადგან კონვენციის ხელმოწერითა და ცენტრისთვის დავის განსახილველად გადაცემაზე თანხმობით სახელმწიფო უარს ამბობს იურისდიქციისგან სახელმწიფო იმუნიტეტზე.⁹⁸

რაც შეეხება აღსრულებისგან იმუნიტეტის საკითხს, „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონი ადგენს, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულება ხორციელდება „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის (შემდგომში – სააღსრულებო კანონი) შესაბამისად

⁹³ See Ioannis Kardassopoulos v. Georgia (ICSID Case №ARB/05/18); Ron Fuchs v. Georgia (ICSID Case №ARB/07/15); Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia (ICSID Case №ARB/08/7); Karmer Marble Tourism Construction Industry and Commerce Limited Liability Company v. Georgia (ICSID Case №ARB/08/19); Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia (ICSID Case №ARB/09/22); Bidzina Ivanishvili v. Georgia (ICSID Case №ARB/12/27).

⁹⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, №31, 24/07/1994, 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

⁹⁵ ლილუაშვილი ბ., უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა და აღსრულება საქართველოში, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ-ის გამომცემლობა, 2009, 71, <https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/bakur%20lilushvili.pdf> [29.09.2020].

⁹⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, №31, 24/07/1997, 24-ე მუხლის მე-3 ნაწილი.

⁹⁷ ლილუაშვილი ბ., უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა და აღსრულება საქართველოში, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ-ის გამომცემლობა, 2009, 71-72 <https://www.tsu.ge/data/file_db/faculty-law-public/bakur%20lilushvili.pdf> [29.09.2020].

⁹⁸ Delaume G. R., Foreign Sovereign Immunity: Impact on Arbitration, Arbitration Journal, Vol. 38, 1983, 35.

სასამართლოს განჩინების საფუძველზე.⁹⁹ თავის მხრივ, სააღსრულებო კანონი განსაზღვრავს იმ აქტივების ჩამონათვალს, რომელიც არ ექვემდებარება იძულებითი აღსრულების ღონისძიებებს,¹⁰⁰ რომელთა შორის უმრავლესობა, საქართველოს ის ქონებაა, რომელიც „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად არ ექვემდებარება პრივატიზებას.¹⁰¹ აღსრულებისგან იმუნიტეტით სარგებლობს ასევე დიპლომატიური მისიისა და საკონსულო წარმომადგენლობის ქონება ვენის კონვენციების შესაბამისად.¹⁰²

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს უცხო სახელმწიფოებთან დადებული აქვს ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებები, რომლებიც ადგენენ მხარეთა შორის დავის ცენტრის მემკვიდრეობით გადანაცვებას, თუმცა ეს შეთანხმებები აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის საკითხის, აღსრულების ქვეყნის კანონმდებლობით დარეგულირებას ითვალისწინებს.¹⁰³

6. დასკვნა

კონვენცია სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საარბიტრაჟო გადანაცვეტილების ცნობისა და აღსრულების მნიშვნელოვანი საერთაშორისო მექანიზმია,¹⁰⁴ რომელიც მოიცავს სახელმწიფოსა და კერძო ინვესტორის მონაწილეობით გამოტანილი საარბიტრაჟო გადანაცვეტილების ცნობისა და აღსრულების დელოკალიზებულ, ავტომატურ, თვითკმარ და თვითაღსრულებად რეჟიმს, რაც გულისხმობს ადგილობრივი სასამართლოს კონტროლის გამორიცხვას ცნობისა და აღსრულების პროცესში.¹⁰⁵

კონვენცია წინააღმდეგული ნაბიჯია სახელმწიფოს მონაწილეობით გამოტანილი საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადანაცვეტილებების ცნობისა და აღსრულების პროცესში, რადგან იგი, ნიუ-იორკის კონვენციასთან შედარებით, უფრო ხელსაყრელ გარემოს სთავაზობს საარბიტრაჟო დავის მხარეებს. თუმცა, კონვენციასაც აქვს ერთგვარი „აქილევსის ქუსლი“, როგორც დამაბრკოლებელი ფაქტორი აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის სახით. შესაბამისად, ICSID საარბიტრაჟო გადანაცვეტილების სააღსრულებო პროცესის დასრულება დამოკიდებულია იმ ქვეყნის კანონმდებლობაზე (დათქმა სახელმწიფო იმუნიტეტის შესახებ), სადაც მოითხოვება გადანაცვეტილების აღსრულება.¹⁰⁶ განხილული კანონმდებლობებისა და სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე კი შეიძლება ითქვას, რომ აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნი-

⁹⁹ საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, სსმ, №13, 02/07/2009, 44-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

¹⁰⁰ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, სსმ, №13(20), 01/05/1999, მე-2¹ მუხლი.

¹⁰¹ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ქონების შესახებ“, სსმ, №48, 09/08/2010, მე-4 მუხლი.

¹⁰² იხ. ვენის კონვენცია „დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ“, 18/04/1961, 22-ე მუხლის მე-3 ნაწილი; ვენის კონვენცია „საკონსულო ურთიერთობის შესახებ“, 24/04/1963, 31-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

¹⁰³ მაგ. ორმხრივი ხელშეკრულებები ინვესტიციების წახალისებისა და დაცვის შესახებ (BIT), იხ.: საქართველოს მთავრობასა და ფინეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის, 24/11/2006; საქართველოსა და ავსტრიის რესპუბლიკას შორის, 18/10/2001 და ა.შ., სრული სია ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე, <<http://www.justice.gov.ge/Ministry/Index/101>> [20.10.2020].

¹⁰⁴ Bjorklund A. K., State Immunity and the Enforcement of Investor-State Arbitral Awards, International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.), Oxford, 2009, 321.

¹⁰⁵ Delaume G. R., Foreign Sovereign Immunity: Impact on Arbitration, Arbitration Journal, Vol. 38, 1983, 35.

¹⁰⁶ Bjorklund A. K., State Immunity and the Enforcement of Investor-State Arbitral Awards, International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.), Oxford, 2009, 321.

ტეტი ის ბარიერია, რომლის გადალახვა საკმაოდ რთული, თუ არა შეუძლებელია, ცალკეულ შემთხვევაში.

აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტის თაობაზე ერთიანი, უნიფიცირებული რეჟიმის შექმნა რთულია, სახელმწიფოთა დღეს არსებული არაერთგვაროვანი მიდგომის გათვალისწინებით და შემოთავაზებული გზებიც პოლიტიკურად ნაკლებად განხორციელებადია.¹⁰⁷

მართალია, სახელმწიფოს მიერ ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებაზე უარის თქმის შემთხვევები, როგორც წესი, არ არის ხშირი, მაგრამ მათი რაოდენობა შესაძლოა გაიზარდოს გამომდინარე იქიდან, რომ არ არსებობს ქმედითი სანქციები ე.წ. ურჩი სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რომელიც უარს ამბობს საერთაშორისო ვალდებულების შესრულებაზე.¹⁰⁸ არსებობს საფრთხე, რომ სახელმწიფოებმა, რომლებიც ნებაყოფლობით იხდიან ICSID საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაკისრებულ ფულად თანხას, შესაძლოა შეცვალონ თავიანთი მიდგომა.¹⁰⁹ ამასთან, სახელმწიფოს მიერ ინვესტორის კონვენციით გათვალისწინებული დიპლომატიური დაცვის საშუალების ამოქმედებით, იქმნება საარბიტრაჟო პროცესის რეპოლიტიზაციის საფრთხე, რადგან ძლიერი პოლიტიკური გავლენის მქონე სახელმწიფოს ინვესტორის მიერ ამ გზით წარმატების მიღწევის უფრო მეტი ალბათობა და შესაძლებლობაა, ვიდრე იმ ინვესტორებისთვის, რომლებიც ნაკლებად ძლიერი სახელმწიფოდან არიან.¹¹⁰

შესაბამისად, აღსრულებისგან სახელმწიფო იმუნიტეტი მაინც რჩება „უკანასკნელ ბასტიონად“ სახელმწიფოს წინააღმდეგ გამოტანილი საერთაშორისო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესში, მათ შორის ამ კონვენციის მოქმედების პირობებშიც კი.¹¹¹

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 24/07/1997.
2. საქართველოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“, 29/04/1998.
3. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, 01/05/1999.
4. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ქონების შესახებ“, 09/08/2010.
5. საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, 02/07/2009.
6. ვენის კონვენცია „დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ“, 18/04/1961.
7. ვენის კონვენცია „საკონსულო ურთიერთობის შესახებ“, 24/04/1963.
8. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და ფინეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ინვესტიციების ნახალისებისა და დაცვის შესახებ, 24/11/2006.

¹⁰⁷ Bjorklund A. K., State Immunity and the Enforcement of Investor-State Arbitral Awards, International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.), Oxford, 2009, 321.

¹⁰⁸ Bjorklund A. K., Symposium: Arbitration and National Courts: Conflict and Cooperation: Sovereign Immunity as a Barrier to the Inforcement of Investor-State Arbitral Awards: the Re-Politicization of International Investment Disputes, American Review of International Arbitration, Vol. 21, 2010, 241.

¹⁰⁹ იქვე, იხ. Luke Eric Peterson L. E., How many states are not paying awards under investment treaties? Investment Arbitration Reporter, 7/05/2010.

¹¹⁰ Bjorklund A. K., Symposium: Arbitration and National Courts: Conflict and Cooperation: Sovereign Immunity as a Barrier to the Inforcement of Investor-State Arbitral Awards: the Re-Politicization of International Investment Disputes, American Review of International Arbitration, Vol. 21, 2010, 241.

¹¹¹ იქვე, იხ. Ostrander J., The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgement, Berkley Journal of International Law, Vol. 22, 2004, 541-582.

9. შეთანხმება საქართველოსა და ავსტრიის რესპუბლიკას შორის ინვესტიციების წახალისებისა და დაცვის შესახებ, 18/10/2001.
10. ლილუაშვილი ბ., უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა და აღსრულება საქართველოში, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ-ის გამომცემლობა, თბ., 2009, 71.
11. ცერცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი, თბ., 2008, 42.
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2009 წლის 8 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ა-1858-შ-53-09.
13. Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States, 575 UNTS, 1965.
14. European Convention on State Immunity of 1972, ETS 74, 11 ILM 470 (1972).
15. The New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, 330 UNTS, 1958.
16. The Foreign Sovereign Immunities Act of the United States of 1976 (FSIA), 15 ILM 1388 (1976); a 1988 amendment, 28 ILM 396 (1989).
17. The Australian Foreign States Immunity Act of 1985, 25 ILM 722 (1986).
18. The United Kingdom State Immunity Act of 1978 (SIA), 17 ILM 1123 (1978).
19. United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2004, UN General Assembly, A/59/508, 02/12/2004.
20. *Alexandrov S. A.*, Enforcement of ICSID Awards: Articles 53 and 54 of the ICSID Convention, International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, *Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.)*, Oxford, 2009, 325.
21. *Barbosa F. S.*, The Enforcement of International Investment Arbitral Awards: Is there a better way?, *Revista Brasileirade Arbitragem*, Vol. 6, Issue 21, 2009, 32-34.
22. *Brazil David R.*, International Commercial Arbitration Involving a State Party and the Defense of State Immunity, *American Review of International Arbitration*, Vol. 22, 2011, 241.
23. *Bernini G., Van den Berg A.*, The Enforcement of Arbitral Awards Against States: The Problem of Immunity from Execution, *Contemporary Problems in International Arbitration*, *Lew J. (ed.)*, 1987, 364.
24. *Bjorklund A. K.*, State Immunity and the Enforcement of Investor-State Arbitral Awards, International Investment Law for the 21st Century: Essays in Honour of Christoph Schreuer, *Binder Ch., Kriebaum U., Wittich St. (eds.)*, Oxford, 2009, 321.
25. *Bjorklund A. K.*, Symposium: Arbitration and National Courts: Conflict and Cooperation: Sovereign Immunity as a Barrier to the Inforcement of Investor-State Arbitral Awards: the Re-Politicization of International Investment Disputes, *American Review of International Arbitration*, Vol. 21, 2010, 236.
26. *Broches A.*, Awards Rendered Pursuant to the ICSID Convention: Binding Force, Finality, Recognition, Enforcement, Execution, *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*, Vol. 2, Issue 2, 1987, 294, 316-318, 324-334.
27. *Broches A.*, Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States of 1965, Explanatory Notes and Survey of its Application, *Yearbook of Commercial Arbitration*, Vol. 18, 1993, 703-704.
28. *Bucki K., Poloni F.*, The Yukos Case: Former Shareholders Lose their Legal Battle in France but continue the War, 04/12/2017, <<https://www.august-debouzy.com/en/blog/1092-the-yukos-case-former-shareholders-lose-their-legal-battle-in-france-but-continue-the-war>> [10.12.2020].
29. *Cane G.*, The enforcement of ICSID Awards: Revolutionary or Ineffective, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 15, 2004, 445-456.
30. *Carias-Borjas S.*, Recognition and Enforcement of ICSID Awards: The Decision of the French Cour de Cassacion in SOABI v. Senegal, *The American Review of International Arbitration*, Vol. 2, 1991, 359.

31. *Choi S.*, Judicial Enforcement of Arbitration Awards Under the ICSID and New York Conventions, N.Y.O. Journal of International Law&Politics, Vol. 28, 1995-1996, 184-186.
32. *Croissant G.*, Recent developments in the Yukos saga see assets in Belgium belonging to Russia unfrozen, 27/06/2017, <<https://www.arbitrationlinks.com/recent-developments-in-the-yukos-saga-see-assets-in-belgium-belonging-to-russia-unfrozen>> [10.12.2020].
33. *Davin S.*, Enforcement of ICSID Awards in the United States: Should the ICSID Convention be Read As Allowing a ‘Second Bite at the Apple’?, New York University Journal of International Law and Politics, Vol. 44, 2016, 1274-1275.
34. *Delaume G. R.*, Enforcement of State Contract Awards: Jurisdictional Pitfalls and Remedies, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 8, Issue 1, 1993, 42.
35. *Delaume G. R.*, France: Court of Appeals of Paris Judgement Concerning Recognition and Enforcement of Award in Context of ICSID Convention, ILM Vol. 20, №4, 1981, 877-882.
36. *Delaume G. R.*, Foreign Sovereign Immunity: Impact on Arbitration, Arbitration Journal, Vol. 38, 1983, 35.
37. *Delaume, G. R.*, ICSID Arbitration in Practice, International Tax and Business Law, Vol. 2, 1984, 74.
38. *Franzoni, D. B.*, Enforcement of ICSID Awards in the United States, Georgia Journal of International and Comparative Law, Vol. 18, 1988, 101.
39. *Gerlich O.*, State Immunity from Execution in the Collection of Awards Rendered in International Investment Arbitration: The Achilles’s Heel of the Investor-State Arbitration System?, The American Review of International Arbitration, Vol. 26, №1, 2015, 47-99.
40. *Kahale, G. III.*, Enforcing an ICSID Arbitral Award, International Financial Law Review, Vol. 6, 1987, 40.
41. *Knowls B., Moyeed K., Lamprou N.*, The USD 50 billion Yukos Award overturned – Enforcement becomes a game of Russian Roulette, 13/05/2016, <<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2016/05/13/the-us50-billion-yukos-award-overturned-enforcement-becomes-a-game-of-russian-roulette/>> [10.12.2020].
42. *Luke Eric Peterson L. E.*, How many states are not paying awards under investment treaties? Investment Arbitration Reporter, 7/05/2010.
43. *Marzorati O. J.*, Enforcement of Treaty Awards and National Constitutions (The Argentinian Cases), Business Law International, Vol. 7, 2006, 239.
44. *Ostrander J.*, The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgement, Berkley Journal of International Law, Vol. 22, 2004, 541-582.
45. *Parra A.*, The Enforcement of ICSID Arbitral Awards, 24th Colloquium on International Arbitration, Paris, November 2007, <https://www.arbitration-icca.org/media/4/39889320043113/media01144885278400enforcement_of_icsid_awards.pdf> [10.12.2020].
46. *Reed L., Paulsson J., Blackaby N.*, Guide to ICSID Arbitration, Kluwer Law International, 2010, 181-182.
47. *Reinisch A.*, European Court Practice Concerning State Immunity from Enforcement Measures, European Journal of International Law, Vol. 17, 2006, 805.
48. *Schreuer C. H., Malintoppi L., Reinisch A., Sinclair A.*, The ICSID Convention: A Commentary, 2nd ed., Cambridge, 2009, 1103, 1106, 1108, 1111, 1128-1130, 1136, 1141, 1159-68, 1173-74, 1177-81.
49. *Schreuer C. H.*, Non-Pecuniary Remedies in ICSID Arbitration, Arbitration International, Vol. 20, 2004, 332.
50. *Schreuer C. H.*, State Immunity: Some Recent Developments, VIII Hersh Lauterpacht Memorial Lecture Series, Cambridge, 1988, 134.
51. *Sicard-Mirabal J., Derains Y.*, Introduction to Investor-State Arbitration, Kluwer Law International, 2018, 243-245.
52. The History of the ICSID Convention, Documents Concerning the Origin and the Formulation of the Convention, Vol. 2, Part 2, 1968, 889, <<https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/History%20of%20ICSID%20Convention%20-%20VOLUME%20II-2.pdf>> [10.12.2020].
53. *Turck N. B.*, French and US Courts Define Limits of Sovereign Immunity in Execution and Enforcement of Arbitral Awards, Arbitration International, Vol. 17, Issue 3, 2001, 327-343.

54. *Uchkanova I., Temnikov O.*, Enforcement of Awards Under the ICSID Convention – What Solutions to the Problem of State Immunity?, ICSID Review, Vol. 29, №1, 2014, 191-192.
55. *Yannaca-Small K.*, Case Excerpts, Ares Internationales S.r.l. and MetalGeo S.r.l. v. Georgia, (ICSID case ARB/05/23): Introductory Note, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 23, Issue 1, 2008, 186-188.
56. *Van Blankenstein A.*, Enforcement of an Arbitral Award against a State: With Whom Are We Dealing?, The Flame Rekindled – New Hopes for International Arbitration, *Muller S., Mijs W. (eds.)*, 1993, 159.
57. *Van den Berg A. J.*, Recent Enforcement Problems under the New York and ICSID Conventions, *Arbitration International*, Vol. 5, Issue 1, 1989, 12-13.
58. *Ziade N. G.*, Some Recent Decisions in ICSID Cases, ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, Vol. 6, Issue 2, 1991, 521-524.
59. *Gardabani Holdings B.V. and Silk Road Holdings B.V. v. Georgia*, ICSID Case №ARB/17/29.
60. *Gardabani Holdings B.V., Inter RAO UES PJSC, Telasi JSC v. Government of Georgia, Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, State Service Bureau Ltd*, ICSID Case №ADM/18/1 and SCC Case №V2018/039.
61. *Hulley Enterprises Limited (Hulley) v. the Russian Federation, Yukos Universal Limited (YUL) v. the Russian Federation, Veteran Petroleum Limited (VPL) v the Russian Federation, (Final Awards) PCA Case №AA226, AA227, AA228, 18/07/2014*, <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw3-279.pdf>> [10.12.2020].
62. *Karmer Marble Tourism Construction Industry and Commerce Limited Liability Company v. Georgia* ICSID Case №ARB/08/19, 09/08/2012.
63. *Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia*, ICSID Case №ARB/08/7, 19/11/2010.
64. *Bidzina Ivanishvili v. Georgia*, ICSID Case №ARB/12/27, 10/12/2012.
65. *Ioannis Kardassopoulos and Ron Fuchs v. Georgia*, ICSID Case №ARB/05/18 and ARB/07/15, Decision of the ad hoc Committee on the Stay of Enforcement of the Award, 12/11/2010, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C63/DC3354_En.pdf> [10.12.2020].
66. *Itera International Energy LLC and Itera Group NV v. Georgia*, ICSID Case № ARB/09/22, 19/11/2010.
67. *Ron Fuchs v. Georgia*, ICSID Case №ARB/07/15, 03/03/2010.
68. *Sempre Energy International v. Argentine Republic*, ICSID Case №ARB/02/16, Decision on the Argentine Republic’s Request for a Continued Stay of Enforcement of the Award 05/03/2009, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C8/DC991_En.pdf> [10.12.2020].
69. *Ares Internationales S.r.l. and MetalGeo S.r.l. v. Georgia*, ICSID Case №ARB/05/23, 28/02/2008.
70. *Af-Cap, Inc v. Chevron Overseas (Congo) Ltd*, 475 F3d 1080, 1087 (9th Cir. 2007).
71. *CMS Gas Transmission Company v. Argentine Republic*, ICSID Case №ARB/01/8, Decision on the Argentine Republic’s Request for a Continued Stay of Enforcement of the Award, 01/09/2006, <http://icsidfiles.worldbank.org/icsid/ICSIDBLOBS/OnlineAwards/C4/DC505_En.pdf> [10.12.2020].
72. *AIG Capital Partners Inc. and another v. Republic of Kazakhstan (National Bank of Kazakhstan Intervening)*, High Court, Queen’s Bench Division (Commercial Court), 20/10/2005.
73. *MTD Equity Sdn Bhd & MTD Chile SA v. Republic of Chile*, ICSID Case №ARB/01/7, Decision on the Respondent’s Request for a Continued Stay of Execution, 01/06/2005, <<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0545.pdf>> [10.12.2020].
74. *Mitchell v DR Congo*, ICSID Case №ARB/99/7, Decision on the Stay of Enforcement of the Award, 30/11/2004.
75. *Zhinvali Development Ltd. v. Republic of Georgia*, ICSID Case №ARB/00/1, 24/01/2003.
76. *SOABI v. Senegal*, ICSID Case №ARB/82/1, Decision of Cour de Cassation, Paris, 11/06/1991, 2 ICSID Reports, 1994, 341.
77. *SOABI v. Senegal*, Cour d’appel, Paris, 05/12/1989.

78. MINE v. Guinea, ICSID Case №ARB/84/4, Interim Order №1, 12/08/1988, <<https://jsumundi.com/en/document/other/en-maritime-international-nominees-establishment-v-republic-of-guinea-interim-order-1-friday-12th-august-1988>> [10.12.2020].
79. LETCO v. Liberia, United States District Court, District of Columbia, 16/04/1987.
80. Benvenuti & Bonfant v. Congo, Cour d'appel, Paris, 26/06/1981.
81. Benvenuti & Bonfant v. Congo, ICSID Case №ARB/77/2, Decisions of Tribunal de Grande Instance, Paris, 23/12/1980.